ΜΙΑ ΠΡΥΤΑΝΙΣ ΞΙΦΟΥΛΚΕΙ

ΜΑΡΙΑ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ - ΔΕΛΙΒΑΝΗ: Δεν θα πετύχουν τα μέτρα, γιατί αγνοούν την καταπολέμησή της ...

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΗ

ΤΑ ΠΡΟΣΦΑΤΑ οικονομικά μέτρα δεν λαμβάνουν υπόψη τη μεγάλη έκταση της παραοικονομίας στην Ελλάδα και ως εκ τούτου πολύ ορατός είναι ο κίνδυνος να καταστούν αναποτελεσματικά.

Αυτό υποστηρίζει η καθηγήτρια Μαρία Νεγρεπόντη-Δελιβάνη σε συνέντευξη που παραχώρησε στην «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» και σημειώνει ότι η έκταση της παραοικονομίας στην Ελλάδα, στον αστικό τομέα, υπερβαίνει το 40% του ΑΕΠ και την καθιστά πρώτη ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ. Το θλιβερό αυτό προνόμιο εκφράζει και τον κερδοσκοπικό, παρασιτικό και αντιαναπτυξιακό χαρακτήρα της οικονομίας μας.

Η Μαρία Νεγρεπόντη-Δελιβάνη είναι καθηγήτρια της Ανώτατης Βιομηχανικής Σχολής Θεσσαλονίκης (Μακεδονικό Πανεπιστήμιο). Υπήρξε η πρώτη Ελληνίδα πρύτανις (ΑΒΣΘ) και είναι συγγραφέας 25 βιβλίων και μονογραφιών και 180 άρθρων στην ελληνική, γαλλική και αγγλική γλώσσα.

Οι τομείς στους οποίους αναπτύσσεται, κυρίως, η παραοικονομία είναι ο *τουρισμός*, τα *ελεύθερα επαγγέλματα*, το *εμπόριο*, οι *οικοδομικές εργασίες*, οι *επαγγελματικές* και *επιστημονικές υπηρεσίες*, η *κλωστοϋφαντουργία - δέρματα - ενδύματα*, αλλά και η *γεωργία* μας λέει η κ. Δελιβάνη και ως μέσο καταπολέμησης της παραοικονομίας αναφέρει τη διενέργεια ιδιωτικών βιομηχανικών επενδύσεων.

Η καταπολέμηση, όμως, προσθέτει, χωρίς ασφαλιστικές δικλείδες, είναι επικίνδυνη.

Παράλληλα, πέρα από τις αρνητικές, επισημαίνει και τις θετικές επιπτώσεις της παραοικονομίας, που είναι η διευκόλυνση της αποκέντρωσης, η προώθηση των εξαγωγικών προσανατολισμών, η ενίσχυση της απασχόλησης, η συμπίεση του κόστους παραγωγής και η δημιουργία μικρών και ευέλικτων επιχειρήσεων.

Ειδικότερα, αναφερόμενη στα πρόσφατα οικονομικά μέτρα η κ. Δελιβάνη τονίζει ότι η παραοικονομία αποτελεί την αχίλλειο πτέρνα τους και θέτει σε σοβαρό κίνδυνο την αποτελεσματικότητά τους και χαρακτηριστικά υποστηρίζει: «Τα μέτρα έχουν καθαρά ταμειακό χαρακτήρα, πολλά από αυτά βρίσκονται σε σαφώς εσφαλμένη κατεύθυνση, ενώ άλλα γρονθοκοπούνται αναμεταξύ τους, κύρια και βασικά επειδή αγνοούν τη διάσταση της παραοικονομίας.

Ακόμη, επισημαίνοντας τις παραλείψεις του πακέτου των οικονομικών μέτρων, που ανακοινώθηκαν, μεταξύ άλλων, προτείνει:

- **Την άμεση κατάργηση της ΑΤΑ.**
- **Την καθιέρωση ενός βασικού μισθού στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και επιπλέον ενός μισθού - αμοιβής, μέχρι 60% του βασικού, για όσους έχουν απόδοση πάνω από το μέσο όρο.**
- **Οι αγρότες πρέπει να συμμετέχουν στα φορολογικά βάρη κατά 10%.**
- **Η έκτακτη εισφορά που επιβλήθηκε στους ελεύθερους επαγγελματίες και τις επιχειρήσεις έπρεπε να φτάνει το 20%.**
- **Τη μείωση της συνεισφοράς των μισθωτών στο συνολικό φορολογικό βάρος.**
- **Τη φορολογία 15% επί των τόκων των καταθέσεων.**

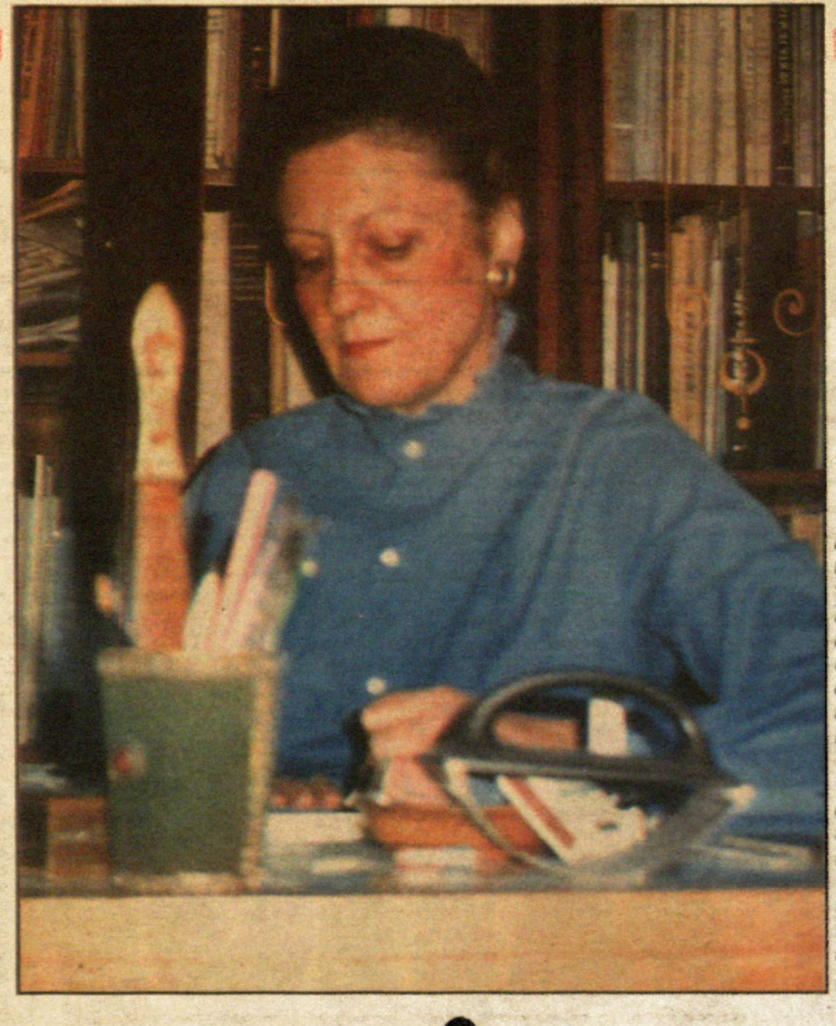

Η πρύτανις του Μακεδονικού Πανεπιστημίου Μαρία Νεγρεπόντη-Δελιβάνη αναλύει όλες τις πτυχές της παραοικονομίας στην Ελλάδα.

«Αποκαλύπτω την παραοικονομία»

● Ας ξεκινήσουμε δίνοντας έναν ορισμό του θέματος που μας απασχολεί. Τι είναι παραοικονομία;

— Η παραοικονομία είναι η αθέατη πλευρά της οικονομίας και των δραστηριοτήτων της. Είναι το τμήμα εκείνο του προϊόντος που δεν εμφανίζεται στα επίσημα στατιστικά δεδομένα του ΑΕΠ (Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος), επειδή ακριβώς δεν μπορεί να καταγραφεί, αλλά το οποίο επιβάλλεται να προστεθεί σ' αυτά, αφού τελικά προσδιορίζει το βιοτικό μας επίπεδο. Δηλαδή, αν το επίσημο ΑΕΠ μας είναι 100, και οι δραστηριότητες της παραοικονομίας δημιουργούν αγαθά και υπηρεσίες αξίας ενός επιπλέον 40%, το πραγματικό ΑΕΠ μας θα είναι 140.

● Στο βιβλίο σας, που πρόσφατα εκδώσατε «Η οικονομία της παραοικονομίας στην Ελλάδα», χρησιμοποιείτε ένα δικό σας οικονομικομετρικό υπόδειγμα για την εκτίμηση του μεγέθους της παραοικονομίας στη χώρα μας. Ποιο είναι το συμπέρασμά σας;

— Η παραοικονομία αφήνει μόνο ίχνη πίσω από το πέρασμά της. Και όλες οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν διεθνώς (αλλά και στην Ελλάδα) για την εκτίμησή της, προσπαθούν να συγκεκριμενοποιήσουν αυτά της τα ίχνη, που κι αυτή η ίδια, με όλους τους τρόπους, επιχειρεί να εξαφανίσει. Ετσι όλες, ανεξαίρετα οι μέθοδοι, που εφαρμόστηκαν για τη μέτρηση της παραοικονομίας, καταλήγουν αναγκαστικά σε κατά προσέγγιση αποτέλεσμα, το οποίο και κατά κανόνα την υποεκτιμά. Ασφαλώς και η μέθοδος μέτρησης της παραοικονομίας, που κι εγώ εχρησιμοποίησα στην έρευνά μου αυτή, υπόκειται στις παραπάνω δυσκολίες και ατέλειες. Πρόκειται για νέα μέθοδο, η οποία μπόρεσε να εκτιμήσει το μέγεθος της παραοικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, μόνον στους αστικούς της τομείς παραγωγής (όχι δηλαδή και στη γεωργία) και η οποία κατέληξε, για το 1985, σε 25% του επίσημου ΑΕΠ.

Το αποτέλεσμα αυτό υποεκτιμά το μέγεθος της ελληνικής παραοικονομίας, το οποίο για το 1990, και για το σύνολο των τομέων παραγωγής, θα πρέπει να υπερβαίνει το 40% του επίσημου ΑΕΠ μας.

Κι όμως να που ωφελεί!

● Η παραοικονομία έχει μόνο αρνητικές επιπτώσεις; Ή μήπως και θετικές;

— Η διεθνής βιβλιογραφία, περί παραοικονομίας, πρόβαλλε μέχρι τα εντελώς τελευταία 3-4 χρόνια, αποκλειστικά και μόνο τις αρνητικές της επιπτώσεις και συνεπώς παρότρυνε στην καταπολέμηση και εξαφάνισή της. Οι αρνητικές της επιπτώσεις, συνοπτικά, αναφέρονται στη φοροδιαφυγή, στη δημιουργία άνισων όρων ανταγωνισμού, στην αδυναμία χάραξης και εφαρμογής αποτελεσματικής οικονομικής πολιτικής (ιδιαίτερα, όταν η έκταση της παραοικονομίας είναι σημαντική), στην αδυναμία παρακολούθησης του τρόπου κατανομής του εισοδήματος, στο υψηλότερο ποσοστό εργατικών ατυχημάτων, στη δυσκολία ελέγχου της ποιότητας των παραγόμενων αγαθών (στο πλαίσιο της παραοικονομίας) κ.ά. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια αποφασιστική στροφή στη διεθνή βιβλιογραφία, η οποία τονίζει και αναλύει, παράλληλα με τις αρνητικές, και κάποιες θετικές επιπτώσεις της παραοικονομίας, ενώ ταυτόχρονα ο τρόπος αντιμετώπισής της παύει να είναι, σαφώς, εχθρικός.

● Ποιες συγκεκριμένα είναι οι θετικές επιπτώσεις;

— Οι θετικές επιπτώσεις, που άρχισαν να αναγνωρίζονται στην παραοικονομία, είναι ανάμεσα σε άλλες η διευκόλυνση της αποκέντρωσης, η προώθηση εξαγωγικού προσανατολισμού, η δημιουργία πρόσθετης δραστηριότητας και απασχόλησης, η δυνατότητα συμπίεσης του κόστους παραγωγής, η ενθάρρυνση δημιουργίας μικρών και ευέλικτων επιχειρήσεων, ο μεγαλύτερος βαθμός ανεξαρτησίας των απασχολούμενων σ' αυτόν κ.ά.

● Αυτό σημαίνει ότι η παραοικονομία πρέπει να ενθαρρυνθεί;

— Οχι. Πάνω απ' όλα, όμως, αυτό που σχετικά με την παραοικονομία τονίζεται, και που έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα, είναι η ανάγκη προσεκτικής διερεύνησης, πριν από την έναρξη της όποιας εκστρατείας για την εξαφάνισή της, των δυνατοτήτων υποκατάστασής της με άλλες δραστηριότητες της επίσημης οικονομίας. Γιατί, αν αυτές οι δυνατότητες δεν είναι ορατές και αν η υποκατάσταση των παραοικονομικών δραστηριοτήτων από άλλες, μη παραοικονομικές, δεν θα είναι άμεση, το μόνο βέβαιο αποτέλεσμα μιας επιτυχούς εκστρατείας εξαφάνισης της παραοικονομίας, για την Ελλάδα, θα είναι η κάθετη πτώση του βιοτικού της επιπέδου, κατά 40% (περίπου).

Παγκόσμιο φαινόμενο

● Να επιμείνουμε λίγο πάνω σε αυτό το σημείο. Πόσο σκόπιμη θεωρείτε την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και πώς μπορεί να γίνει αυτό;

— Η ελληνική παραοικονομία δείχνει ότι μπορεί να καταπολεμηθεί με τη διενέργεια ιδιωτικών βιομηχανικών επενδύσεων. Και το συμπέρασμα αυτό είναι απόλυτα σύμφωνο με τα σύνθετα διαρθρωτικά αίτια, που δημιουργούν την εξαιρετικά σημαντική ελληνική παραοικονομία, και που μπορούν να συνοψιστούν με τη διαπίστωση της ανεπαρκούς εκβιομηχάνισης. Γιατί παραοικονομία υπάρχει παντού· τέτοιας έκτασης, ωστόσο, όπως η ελληνική, πουθενά. Η τόσο σημαντική λοιπόν παραοικονομία στη χώρα μας εκφράζει τη σαφή στροφή της οικονομίας μας προς κερδοσκοπικό - παρασιτικό - αντιαναπτυξιακό χαρακτήρα, που και βέβαια έρχεται σε σαφή αντίθεση με ό,τι θα μπορούσαν να της εξασφαλίσουν οι παραγωγικές βιομηχανικές επενδύσεις. Ωστόσο, οι τελευταίες είναι πλέον ή υποτονικές μετά το 1970. Κι αν δεν βρεθούν εκείνα τα κίνητρα (που βέβαια **δεν ανήκουν στην κατηγορία των παραδοσιακών** και εφαρμοζόμενων, συνέχεια, στον τόπο μας, χωρίς αποτελεσματικότητα), και εκείνες οι ασφαλιστικές δικλείδες που θα μπορούσαν να τις ενθαρρύνουν, πιστεύω πως η καταπολέμηση της παραοικονομίας όχι μόνο σκόπιμη δεν είναι, αλλά είναι επιπλέον και πολύ επικίνδυνη. Η διαπίστωσή μου αυτή δεν σημαίνει, βέβαια, ότι θα πρέπει να ενθαρρύνουμε την παραοικονομία. Η αντιμετώπισή της, ωστόσο, που είναι δύσκολη, γιατί αναφέρεται σε οικονομικές διαρθρώσεις, οφείλει να είναι προσεκτική.

● Ποιες δραστηριότητες ρέπουν στην παραοικονομία;

— Οπως προκύπτει από τη σχετική διεθνή βιβλιογραφία, οι δραστηριότητες που συγκεντρώνουν παραοικονομία είναι ο τομέας των υπηρεσιών (τουρισμός, ελεύθερα επαγγέλματα), το εμπόριο, οι οικοδομικές εργασίες, οι επαγγελματικές και επιστημονικές υπηρεσίες, η κλωστοϋφαντουργία - δέρματα - ενδύματα, αλλά και η γεωργία. Εξάλλου, οικονομίες (όπως η ελληνική), με υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολουμένων (και επομένως χαμηλό ποσοστό μισθωτών) μέσα στη συνολική απασχόληση, με διογκωμένη απασχόληση στον τομέα των υπηρεσιών και με μικρό μέσο μέγεθος μεταποιητικής επιχείρησης, είναι εξαιρετικά επιρρεπείς στην παραοικονομία.

Ενας στους τρεις!

● Η παραοικονομία είναι διεθνές φαινόμενο. Πόσο «ανταγωνιστική» είναι η ελληνική παραοικονομία σε σχέση με τις άλλες χώρες;

— Οι διαρθρώσεις της ελληνικής οικονομίας, από όποια οπτική γωνία κι αν αυτές εξεταστούν, εμφανίζουν μια ιδιαίτερα βεβαρημένη περίπτωση (την πιο βεβαρημένη, ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ), δημιουργίας και υπόθαλψης της παραοικονομίας. Για ν' αναφερθώ, ενδεικτικά, σε μερικές μόνο συγκριτικές παρατηρήσεις:

— Το 1984 ο μέσος όρος ποσοστού αυτοαπασχόλησης στη συνολική αστική απασχόληση ήταν για τις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ 9,9 και για την Ελλάδα 27,3 (σ.σ.: Ενας στους τρεις εργαζόμενους).

— Η κατάταξη των βιομηχανικών κλάδων, που προσφέρουν ευκαιρίες εργασίας στην παραοικονομία, αντιπροσωπεύει το 51% της συνολικής απασχόλησης για τη Μ. Βρετανία και το 74% για την Ελλάδα.

— Από επίσημα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας αποδεικνύεται ότι το 1982 στην Ελλάδα το μέσο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα των διαφόρων κοινωνικοεπαγγελματικών κατηγοριών (με βάση τα στοιχεία της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων) αντιπροσώπευε (μόνο) το 72,2% του συνόλου των αγορών τους (σε ετήσια βάση)· για τα νοικοκυριά με αρχηγό εργοδότη το ποσοστό αυτό ήταν 63,2, ενώ με αρχηγό εργαζόμενο για δικό του λογαριασμό αντίστοιχα 59,6%.

Στην Ελλάδα, σε πείσμα της εξαιρετικά υψηλής συμμετοχής των μη μισθωτών, στη συνολική απασχόληση (υψηλότερης, σε σύγκριση με όλες τις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ), η συμμετοχή της φορολογίας των επιχειρήσεων μέσα στο ΑΕΠ είναι η χαμηλότερη.

● Ποια η σχέση παραοικονομίας και φοροδιαφυγής;

— Ο,τι είναι παραοικονομική δραστηριότητα καταλήγει και σε φοροδιαφυγή· αλλά, ωστόσο, ό,τι είναι φοροδιαφυγή, δεν προέρχεται αναγκαστικά και από παραοικονομική δραστηριότητα. Η μη απόλυτη αλλά μερική μόνο ταύτισή τους οφείλεται στο γεγονός ότι η φοροδιαφυγή μπορεί να γίνει και με την απόκρυψη τμήματος εισοδημάτων, που αποκτήθηκε από επίσημη δραστηριότητα, και επομένως η φοροδιαφυγή αφορά εισοδήματα ανώτερα από τα αντίστοιχα της παραοικονομίας.

Τα λάθη των μέτρων

● Πόσο αποτελεσματικά μπορεί να είναι τα πρόσφατα οικονομικά μέτρα με τη σημερινή έκταση της παραοικονομίας;

— Η μη λήψη υπόψη της παραοικονομίας, που επάξια συναγωνίζεται την επίσημη οικονομία, φαίνεται να αποτελεί την αχίλλειο πτέρνα των πρόσφατων κυβερνητικών μέτρων και να θέτει σε σοβαρό κίνδυνο την αποτελεσματικότητά τους. Εκτός του ότι τα μέτρα (που μέχρι σήμερα εξαγγέλθηκαν) έχουν καθαρά ταμειακό χαρακτήρα, πολλά από αυτά βρίσκονται και σε σαφώς εσφαλμένη κατεύθυνση, ενώ άλλα γρονθοκοπούνται αναμεταξύ τους, κύρια και βασικά, επειδή αγνοούν τη διάσταση της παραοικονομίας. Θα αναφερθώ συνοπτικά και αναγκαστικά αποσπασματικά σε μερικά μόνο από αυτά:

α) Τα κυβερνητικά μέτρα στην πρόθεσή τους να περιορίσουν το έλλειμμα του δημοσίου, ευελπιστούν ότι με τη μείωση των πραγματικών μισθών (και της ιδιωτικής κατανάλωσης) θα το επιτύχουν. Φοβάμαι πολύ σοβαρά πως η ελπίδα αυτή θα διαψευστεί. Γιατί η ιδιωτική κατανάλωση (σύμφωνα με τις μετρήσεις μου), προς την οποία κύρια και πρωταρχικά στρέφονται οι μισθοί, όχι μόνο δεν αυξάνει, αλλά αντίθετα περιορίζει το δημόσιο έλλειμμα! Για το δημόσιο έλλειμμα (σύμφωνα, πάντοτε, με τα αποτελέσματα των ερευνών μου) ευθύνονται οι καταναλωτικές δαπάνες του δημοσίου (πλην μισθών και συντάξεων, που τροφοδοτούν την ιδιωτική κατανάλωση). Και γι' αυτές τις λοιπές δημόσιες καταναλωτικές δαπάνες, τα πρόσφατα κυβερνητικά μέτρα ουδέν προνοούν!

β) Για το δημόσιο έλλειμμα, εξάλλου, δεύτερος κατά σειρά σπουδαιότητας ενεστωτικός του παράγοντας εμφανίζεται να είναι η παραοικονομία. Τα πρόσφατα, ωστόσο, κυβερνητικά μέτρα (σε αντίθεση με τα μέτρα της επιτροπής κ. Αγγελοπούλου, που κάτι επιχείρησαν προς την κατεύθυνση αυτή με τη φορολογία των καταθέσεων) δεν ακουμπούν καν την παραοικονομία (ούτε, άλλωστε, και την πρωτοξαδέλφη της, τη φοροδιαφυγή). Αλλά, ο συνδυασμός των παραπάνω, δεν μπορεί παρά να καταλήξει σε διεύρυνση των παραοικονομικών εισοδημάτων, έναντι των εισοδημάτων της επίσημης οικονομίας, με όλες τις δυσμενείς οικονομικές της συνέπειες και ανάμεσά τους η περαιτέρω διεύρυνση του δημόσιου ελλείμματος, εφόσον τα έσοδα του δημοσίου εξασφαλίζονται από τα επίσημα εισοδήματα (που συρρικνώνονται), και όχι από τα παραοικονομικά (που ενθαρρύνονται).

γ) Η άγνοια, τέλος, της τόσο σημαντικής ελληνικής παραοικονομίας, εκ μέρους των πρόσφατων κυβερνητικών μέτρων, εμφανίζει τον πολύ ορατό κίνδυνο της «στέρησης οποιουδήποτε περιεχομένου» στην ακολουθούμενη οικονομική πολιτική, η οποία βασίζει τους υπολογισμούς και τις εκτιμήσεις της σε ΑΕΠ υποεκτιμημένο κατά 40% περίπου. Πράγματι, αν το πραγματικό ΑΕΠ είναι προσαυξημένο κατά 40% του επίσημου, το δημόσιο έλλειμμα δεν αντιπροσωπεύει, πια, μέσα σε αυτό το 20%, αλλά μόνο το 14%. Και ο πληθωρισμός δεν τρέχει με 18%, αλλά μόνο με 12%, κ.τ.λ., κ.τ.λ. Τα μέτρα, λοιπόν, «σκληρής λιτότητας» που επιβάλλονται, όπως και ο περιορισμός της προσφοράς χρήματος, με βάση ένα ΑΕΠ υποεκτιμημένο κατά 40%, είναι ξεκάθαρο ότι κινδυνεύουν, πολύ σοβαρά, να οδηγήσουν σε ύφεση και ανεργία, πολλαπλάσια αυτών που έχουν προβλεφθεί από τους εμπνευστές των μέτρων, αλλά και κυρίως να εδραιώσουν μια «μη εύκολα αντιστρέψιμη κατάσταση».

ΕΝΔΗΜΕΙ: Σε εμπόριο, τουρισμό, οικοδομές, ένδυση, γεωργία και ελεύθερα επαγγέλματα

ΕΥΘΥΝΕΤΑΙ: Για τη μεγάλη φοροδιαφυγή, τον κερδοσκοπικό και παρασιτικό χαρακτήρα της οικονομίας μας

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ: Με «ιδιότυπα» κίνητρα για ιδιωτικές επενδύσεις στη βιομηχανία

ΩΦΕΛΕΙ - ΝΑΙ ΩΦΕΛΕΙ: Στην αποκέντρωση, την αύξηση των εξαγωγών, τη συμπίεση των τιμών και την απασχόληση

«Φόρους σε αγρότες»

● Αναφέρατε ότι τα πρόσφατα οικονομικά μέτρα βρίσκονται σε εσφαλμένη κατεύθυνση ή γρονθοκοπούνται μεταξύ τους. Τι κατά την άποψή σας έπρεπε ή δεν έπρεπε να γίνει σε τρεις βασικούς τομείς. Και ας ξεκινήσουμε με το φορολογικό σύστημα.

— Το φορολογικό σύστημα αποτελεί το κλειδί. Ολα επέβαλαν την έναρξη των οικονομικών βελτιώσεων (ακόμη, και για καθαρά ταμειακούς λόγους) από τη ριζική του αναμόρφωση:

α) Αγρότες (αντιπροσωπεύουν το 29% της συνολικής απασχόλησης). Θα όφειλαν να συμμετέχουν κατά τουλάχιστον 10% στο συνολικό φορολογικό βάρος! Ποιοι (που δεν φοβούνται τους μισθωτούς) τους φοβούνται;

β) Η έκτακτη εισφορά επί των επιχειρήσεων, που αντιπροσωπεύει 7% των (επίσημων) κερδών του 1989, ανέρχεται σε 68 δισ. δρχ. Κι δι' αυτής επιχειρείται η εμφάνιση της λιτότητας ως «μη μονόπλευρης»! Μα, το πρόβλημα δεν βρίσκεται εκεί. Το πρόβλημα αναφέρεται στο αυταπόδεικτο συμπέρασμα από τη σύγκριση του βαθμού συρρίκνωσης των εμφανών προς τα μη εμφανή εισοδήματα. Γιατί οι μισθωτοί, αφού έχουν υποστεί την αφαίμαξη του «σταθεροποιητικού προγράμματος των ετών 1985-87», ήδη επιβαρύνονται με νέους φόρους της τάξεως των 260 δισ. δρχ. στους οποίους, βέβαια, προστίθεται και η περικοπή της ΑΤΑ, στο δημόσιο, της τάξεως 75 δισ. δρχ. Δηλαδή, σύνολο 335 δισ. δρχ. Αν σε αυτά προσθέσουμε και τα 300 δισ. δρχ. που αφαίρεσαν από τα χαμηλά εισοδήματα τα μέτρα του Δεκεμβρίου του 1989, φτάνουμε στα 635 δισ. δρχ. Και για να έχουμε μια πλήρη εποπτεία της σκηνής του «παράλογου οικονομικού μας θεάτρου», ας υπενθυμίσουμε ό,τι από κανέναν δεν διαμφισβητείται, ότι δηλαδή οι μισθωτοί (το 46% της απασχόλησης) φέρουν στους ώμους τους το κύριο φορολογικό βάρος σε αυτό τον τόπο· κι ακόμη πως η τεράστια φοροδιαφυγή συναγωνίζεται (και, ίσως, και υπερβαίνει) το σύνολο των εσόδων του δημοσίου.

Ο συνδυασμός των παραπάνω διαπιστώσεων δεν έχει «σοσιαλιστική κατεύθυνση», αλλά και ούτε εκκινεί από ανησυχίες για κοινωνική δικαιοσύνη. Πρόκειται, απλά, για εξαιρετικά επικίνδυνες «οικονομικές ανισορροπίες»!

Η εισφορά, λοιπόν, αυτή επί των κερδών των επιχειρήσεων κ.τ.λ., γιατί δεν τολμήθηκε στο επίπεδο του 20%; Ποιες, αλήθεια, και ποιες ακριβώς ροπές θα κινδύνευαν από ένα τέτοιο ποσοστό;

γ) Μισθωτοί. Αποφασιστική μείωση της συνεισφοράς τους στο συνολικό φορολογικό βάρος, που να μην υπερβαίνει το 32% του.

δ) Καταθέσεις. Γιατί δεν επιβλήθηκε φόρος επί των τόκων των καταθέσεων (όπως εισηγήθηκε η επιτροπή κ. Αγγελοπούλου); Και, βέβαια, ένα τέτοιο μέτρο θα είχε και κάποιους κινδύνους. Ο,τι, ωστόσο, μεγαλύτερους από τα αναμενόμενα εξυγιαντικά της οικονομίας αποτελέσματά του. 15% θα έπρεπε να είναι η φορολογία αυτή.

ε) Κατανάλωση ειδών πολυτελείας. Επιβολή υψηλότατων φόρων επί της κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών (που ανήκουν στην κατηγορία των πολυτελών).

στ) Σταδιακή πτώση (και όχι αύξηση) της σχέσης έμμεσων - άμεσων φόρων.

«Να καταργηθεί η ΑΤΑ»

● Να περάσουμε στην εισοδηματική πολιτική;

— Το πρώτο μέτρο έπρεπε να ήταν η άμεση κατάργηση της ΑΤΑ (ως θεσμού παντελώς αναποτελεσματικού, του οποίου η εξακολούθηση της εφαρμογής του, μόνο, στη χώρα μας υποβιβάζει τη νοημοσύνη μας).

Ακόμη, η εξάρτηση του μισθού από την παραγωγικότητα και το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ (με παράλληλη εφαρμογή δικαιότερης κατανομής του συνολικού φορολογικού βάρους και σταδιακής πτώσης του λόγω έμμεσων προς άμεσους φόρους). Και τέλος η καθιέρωση ενός βασικού μισθού και για το δημόσιο και για τον ιδιωτικό τομέα. Και ενός, επιπλέον, μισθού - αμοιβής, που να βασίζεται σε prim, και που να φτάνει ώς και το 60% του βασικού μισθού, για όσους εργαζόμενους έχουν απόδοση πάνω από το μέσο όρο, με βάση κριτήρια αδιάβλητα και σαφή, προσαρμοσμένα σε κάθε περίπτωση.

Επενδύσεις το παγόβουνο!

● Και να κλείσουμε με τις επενδύσεις;

— Εδώ βρίσκεται το παγόβουνο της ελληνικής οικονομίας (και όχι μόνο η κορυφή του), αν δεν διαλυθεί (και σύντομα), δεν υπάρχουν ελπίδες, ούτε για το 1992 αλλά ούτε και για μετέπειτα. Τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών μου είναι τα ακόλουθα:

1) Το γενικότερο «κλίμα» δηλαδή, οι προβλέψεις (με τη μορφή επενδύσεων, που πραγματοποιήθηκαν την προηγούμενη χρονιά) έχει καταλυτικό ρόλο στις αποφάσεις για επένδυση. Στοιχείο που, ασφαλώς, μπορεί να εκμεταλλευτεί η νέα κυβέρνηση. Το χαρτί, που αυτή τη στιγμή (αλλά όχι για πολύ) διαθέτει, μπορεί να αποδειχθεί πολύ αποφασιστικό.

2) Το δημόσιο έλλειμμα ευνοεί τη διενέργεια βιομηχανικών επενδύσεων.

3) Η ύψωση της σχέσης παραγωγικότητας προς μισθούς ευνοεί τη διενέργεια βιομηχανικών επενδύσεων.

4) Η ύψωση του επιτοκίου, με ρυθμούς κατώτερους από ό,τι ο πληθωρισμός, αποθαρρύνει τις βιομηχανικές επενδύσεις.

5) Η εκτόπιση εγχώριων από εισαγόμενα βιομηχανικά προϊόντα αποθαρρύνει τις επενδύσεις.